

INFORMACJA PRASOWA

Warszawa, 19 grudnia 2019

Pierwsze rejestracje nowych autobusów STYCZEŃ - LISTOPAD 2019 roku Analizy PZPM i JMK na podstawie danych Centralnej Ewidencji Pojazdów (MC)

Prezentujemy najnowsze analizy PZPM i JMK przygotowane na podstawie danych z Centralnej Ewidencji Pojazdów (MC). W listopadzie 2019 r. krajowi przewoźnicy zarejestrowali łącznie 128 nowych autobusów. Dla porównania w październiku było to 225 egzemplarzy.

Listopadowy rezultat jest niższy niż przed rokiem (-26 szt. / -16,9%) i ten trend wpisuje się w cztery poprzednie bardzo słabe miesiące w rejestracjach nowych autobusów w Polsce. Lipcowy, sierpniowy, wrześniowy i październikowy regres to efekt słabszej kondycji w prawie wszystkich segmentach funkcjonalnych rynku - od autobusów MINI po międzymiastowe i miejskie. Wyjątkiem w listopadzie była kategoria pojazdów turystycznych ale przy niskim rezultacie.

To razem spowodowało, że skumulowany rezultat od początku roku jest ponownie na „minusie”, a różnica z ubiegłym rokiem wynosi już 189 szt. (-7,5%). Mimo to spodziewamy się, że autobusowy rynek osiągnie w tym roku ponownie wysoki poziom sprzedaży, podobnie jak przed rokiem, kiedy odnotowaliśmy rekordową liczbę 2706 rejestracji nowych autobusów. Aby spełnić ten ambitny plan został tylko miesiąc i 189 pojazdów do „nadgonienia” - nie zapominając, że w ostatnim miesiącu ub.r. zarejestrowano jeszcze 186 szt.

Pierwsze rejestracje NOWYCH autobusów w Polsce styczeń - listopad 2019 rok według segmentów

Segment		Nadwozie	1 - 11.2019		1 - 11.2018		Zmiana % r/r
			Ogółem	Udział %	Ogółem	Udział %	
	BUS ≤ 3,5T	MINI	7	0,7%	19	1,85%	-63,2%
	BUS > 3,5T		966	99,3%	1006	98,1%	-4,0%
DMC < 8T	OGÓŁEM		973	100,0%	1025	100,0%	-5,1%
	BUS > 3,5T	MIEJSKI	996	73,3%	1056	70,6%	-5,7%
		MIĘDZYMIASTOWY	37	2,7%	56	3,7%	-33,9%
		SZKOLNY	320	23,6%	364	24,3%	-12,1%
		TURYSTYCZNY	5	0,4%	19	1,3%	-73,7%
	INNY	5	0,4%	19	1,3%	-73,7%	
DMC ≥ 8T	OGÓŁEM		1358	100,0%	1495	100,0%	-9,2%
		OGÓŁEM*	2331	100%	2520	100%	-7,5%

Źródło: PZPM i JMK - analizy na podstawie Centralnej Ewidencji Pojazdów (MC)

*/zasadniczo nie uwzględnia pojazdów własnej marki zarejestrowanych przez jej producenta

Autobusowy listopad

Polski rynek nowych autobusów w miesięcznym kalejdoskopie wygląda w tym roku następująco: styczeń br. przyniósł rynkowi uspokojenie i stabilizację. Z kolei luty i marzec to już całkowita zmiana nastrojów i "minusy" prawie we wszystkich kategoriach funkcjonalnych. To także niepokój o segment autobusów turystycznych, który jakby nie mógł "odtajać" na wiosnę. Na szczęście maj i czerwiec przyniosły zdecydowaną poprawę sytuacji. Niestety, ta pozytywna dynamika zakończyła się na III kwartale. W lipcu, sierpniu, wrześniu,

INFORMACJA PRASOWA

Warszawa, 19 grudnia 2019

październiku i listopadzie rynek ponownie opanowała Bessa. Pamiętajmy jednak, że te wyniki porównujemy z rekordowym 2018 rokiem. Na jego tle każde roczne rezultaty poprzednich lat wyglądają błado.

W listopadzie br. polscy przewoźnicy zarejestrowali 128 nowych autobusów, czyli o 26 szt. mniej niż rok wcześniej (-16,9%). Dla porównania - w czerwcu sprzedaż plasowała się na poziomie aż 397 szt. Natomiast listopadowy wynik wypadł poniżej miesięcznej średniej z 2018 r., która wyniosła 225 pojazdów i poniżej średniej z 2017 r. (191 autobusów).

W 11. miesiącu br. słabo wypadły niemal wszystkie segmenty funkcjonalne. Największy ilościowy spadek odnotowaliśmy w kategorii miejskiej, gdzie liczba sprzedanych autobusów była o 18 szt. niższa niż przed rokiem (-28,6%). „Minus” mamy też w segmencie MINI, który ponownie odnotował ujemny wynik (-6 szt. / -7,6%). Słabo wypadła też kategoria międzymiastowa, gdzie mamy 1 rejestrację wobec 5 przed rokiem (-4 szt. / -80%). Jedyne „plus” zagościł w segmencie turystycznym, gdzie zarejestrowano 9 autokarów, a przed rokiem był to poziom 7 szt. (+2 szt. / +28,6%).

Od początku roku

Od stycznia do listopada 2019 r. na polskim rynku nowych autobusów przybyło łącznie 2 331 szt. nowych autobusów (-189 szt. / -7,5%). Prawie wszystkie (poza 7 szt.) miały DMC powyżej 3,5 tony. W grupie od 8 ton w całym kraju przybyło w br. 1358 pojazdów, czyli o 137 szt. mniej niż w analogicznym okresie w ub.r. (-9,2%) Przypomnijmy, że w całym 2018 roku w Polsce sprzedano 1602 pojazdy o DMC od 8 ton, czyli o 367 szt. więcej (+29,7%) niż w 2017 roku. Oznaczało to wyraźne zwiększenie liczby rejestracji autobusów o wyższej masie całkowitej i wyniknęło bezpośrednio z hossy w segmencie miejskim.

W ogólnej klasyfikacji, w podziale na poszczególne segmenty, skumulowane wyniki po 11. miesiącach 2019 r. wyglądają następująco:

autobusy MINI - 973 szt. (-52 szt. / -5,1%);
autobusy miejskie - 996 szt. (-60 szt. / -5,7%);
autobusy międzymiastowe - 37 szt. (-19 szt. / -33,9%);
autobusy turystyczne - 320 szt. (-44 szt. / -12,1%);
autobusy szkolne - 0 szt.

Miejska ofensywa

Jeszcze dwa lata temu motorem napędowym wszystkich autobusowych rejestracji w Polsce była kategoria MINI (1057), która wówczas wyraźnie pokonała na tym polu segment miejski (766 szt.). Z kolei w 2018 roku zwycięzcą w tej rywalizacji zostały autobusy miejskie z wynikiem 1145 szt., które zepchnęły segment MINI na drugie miejsce z rezultatem 1104 szt. Jak będzie w tym roku? Naszym zdaniem w 2019 roku ponownie pojazdy miejskie będą górą, na co m.in. wskazuje obecny wynik (996 szt. do 973 szt.), aczkolwiek różnica jest niewielka.

Od początku roku miejska kategoria notuje stabilny wzrost - w styczniu zarejestrowano 92 autobusy, czyli o 16 szt. więcej niż rok temu (+21%). Gorzej już było w lutym, kiedy sprzedaż autobusów miejskich spadła do poziomu 72 szt. Natomiast marzec, kwiecień i maj to już gwałtowny wzrost rejestracji - odpowiednio do poziomu 86, 93 i 172 szt. Niestety, w czerwcu, lipcu, sierpniu, wrześniu, październiku i listopadzie odnotowaliśmy serię spadków i słabsze wyniki na poziomie odpowiednio 82, 50, 89, 65, 129 i 45 szt. W efekcie skumulowany rezultat dla tej kategorii wynosi 996 szt., co oznacza, że jest niższy od ubiegłorocznego poziomu o 60 szt. (-5,7%).

W tym roku najwięcej nowych autobusów miejskich zarejestrowały następujące przedsiębiorstwa:

MZA Warszawa - 99 szt.

MPK-Łódź - 70 szt.

ZG PKS Rzeszów - 54 szt.

W miejskim rankingu marek tegorocznym liderem po 11. miesiącach jest Solaris, który zarejestrował 411 autobusów (41% udział w segmencie), drugie miejsce należy do MAN, który zajmuje 27%, a trzecie do marki Mercedes-Benz.

INFORMACJA PRASOWA

Warszawa, 19 grudnia 2019

Zielone autobusy

Przy okazji analiz danych CEP przygotowanych przez PZPM i JMK, o kategorii autobusów miejskich warto podkreślić, że coraz więcej w Polsce rejestruje się pojazdów z napędami alternatywnymi. Dotyczy to, jak na razie tylko tego jednego segmentu. Zarówno wśród autobusów turystycznych, jak i międzymiastowych oraz minibusów dominuje napęd diesla i nic nie wskazuje na to, żeby to się miało zmienić w najbliższym czasie. Natomiast wśród miejskich operatorów - głównie dzięki unijnym funduszom i antyśmogowym strategiom miast - takie ekologiczne rozwiązania stają się coraz popularniejsze.

W 2016 r. na łączną sumę 1942 szt. wszystkich nowych autobusów tylko 42 konstrukcje (czyli 2,2% wszystkich pojazdów) miało napęd alternatywny, w tym zarejestrowano:

- 19 pojazdów z napędem na sprężony gaz ziemny (CNG),
- 17 pojazdów z napędem hybrydowym,
- 6 elektrobusów.

W 2017 r. takich eko-autobusów zarejestrowano aż 160 szt., co dało 7-procentowy udział w całym rynku. W porównaniu z wynikiem 2,2% z 2016 r. to znaczący postęp, który prawie wyłącznie jest zasługą komunikacji miejskiej. W 2017 r. do grona zielonych autobusów dołączyło:

- 85 autobusów z napędem hybrydowym,
- 63 elektrobusy,
- 12 pojazdów z napędem na sprężony gaz ziemny (CNG).

W 2018 roku udział niskoemisyjnej floty w łącznej sprzedaży był najwyższy w historii i ubiegły rok możemy określić mianem najbardziej "zielonego" w całej historii. W ciągu 12 miesięcy na rynku pojawiło się aż 317 szt. autobusów z alternatywnymi napędami - co daje eko-udział na poziomie 11,7%, w tym:

- aż 200 autobusów z napędem hybrydowym,
- 63 elektrobusy,
- 54 pojazdy z napędem gazowym (CNG).

W ciągu 11. miesięcy 2019 r. na łączną sumę 996 nowych miejskich autobusów 278 pojazdów miało eko-napęd (28% udział). W podziale na rodzaj napędu, aktualny poziom rejestracji wygląda następująco:

- 46 elektrobusów
- 51 pojazdów z napędem hybrydowym,
- 181 autobusów z napędem gazowym (CNG).

Jak pokazują "zielone" dane, liczba zarejestrowanych autobusów z alternatywnymi napędami rośnie w rekordowym tempie - przede wszystkim dzięki unijnemu dofinansowywaniu. Rozwojowi tej części rynku będą sprzyjać też zapisy w Ustawie o elektromobilności i paliwach alternatywnych, o świadczeniu lub zleceniu świadczenia przez jednostki samorządu terytorialnego usług komunikacji miejskiej podmiotowi, którego udział autobusów zeroemisyjnych we flocie użytkowanych pojazdów na obszarze tej jednostki osiągnie co najmniej 5% od 2021 roku. Jak to wyjdzie w praktyce - zobaczymy.

Dynamiczny jak MINI

Z roku na rok kategoria autobusów MINI umacnia swoją pozycję na autobusowym rynku w Polsce. W okresie styczeń-listopad liczba rejestracji minibusów była nieznacznie niższa niż rok wcześniej - w efekcie mocnego spadku we wrześniu - wyniosła 973 szt. (-52 szt. / -5,1%).

Podobnie jak przed rokiem, sprzedaż w tym segmencie jest mocno wspierana przez PFRON, który dotuje zakupy pojazdów przystosowanych do przewozu osób niepełnosprawnych i tym samym wyrównuje różnice pomiędzy regionami.

Od samego początku zdecydowanym liderem jest tutaj marka Mercedes-Benz, która po 11. miesiącach br. osiągnęła rezultat 780 minibusów, osiągając 80% udział. Dla porównania - najlepszy z konkurentów - marka Iveco - może pochwalić się poziomem 103 szt. zarejestrowanych minibusów (ponad 10% udział w

INFORMACJA PRASOWA

Warszawa, 19 grudnia 2019

segmencie). Tak znacząca przewaga Mercedesa zapewniła niemieckiemu producentowi nie tylko tytuł lidera w kategorii MINI, ale także w całym autobusowym rynku.

Na te wyniki zapracowały także polskie firmy zabudowujące najczęściej pojazdy klasy MINI. Wśród nich pierwszy jest Mercus (376), następnie Bus-Center, Auto-Cuby, , Warmiaki, Bus Factory, CMS Auto, Polster, MMI, Automet, Sprintcar, Eurobus i Carpol oraz inni. Najwięcej minibusów zarejestrowano na Mazowszu - głównie w powiecie przuszkowski (166) i grodziskim (120), a następnie na Pomorzu - w powiecie wejherowskim (155)..

Turystyczna moc

Patrząc na skumulowany wynik po 11. miesiącach 2019 r. widać wyraźnie, że segment turystyczny ponownie utracił swoją pozytywną dynamikę. Po nerwowym początku roku i bardzo pracowitym początku sezonu, teraz mamy powrót do słabszej kondycji i zimowej „zadyszki”. Przypomnijmy - w I kwartale poziom dostaw nowych autokarów wyniósł zaledwie 39 egzemplarzy. Natomiast w II kwartale - aż 227 szt. To pokazuje, że wraz z wiosną na turystyczny rynek wróciła dobra passa. Z kolei trzeci kwartał to czas mocnego uspokojenia i słaba dynamika sprzedaży. Podobnie wyglądał początek IV kwartału. To pokazuje, że autokarowy segment przestał już gonić ubiegłoroczny wynik i najprawdopodobniej będziemy mieli tutaj na koniec roku niewielki spadek.

Przypomnijmy, że w 2018 roku w tej kategorii zarejestrowano 368 fabrycznie nowych autokarów. W tym roku - od stycznia do listopada - przybyło ich 320 szt. (-44 szt. / -12,1%), czyli strata jest na tyle duża, że prawdopodobnie taką różnicą turystycznie zakończymy ten rok.

W autokarowym rankingu producentów liderem po 11. miesiącach jest Mercedes-Benz, który zarejestrował 127 szt. autokarów, drugie miejsce należy do VDL, a trzecie objęła Setra przed marką MAN.

Międzymiastowe spowolnienie

W 2018 r. w naszym kraju sprzedano 70 szt. autobusów międzymiastowych, czyli o 14 pojazdów mniej niż w 2017 r. (-16,7%). W okresie styczeń-listopad 2019 roku w tej kategorii zanotowaliśmy 37 rejestracji, czyli aż o 32 egzemplarzy mniej niż w analogicznym czasie przed rokiem (-46,4%).

Skala zakupów w tej kategorii najlepiej oddaje, w jakiej sytuacji znajdują się regionalne przewozy w Polsce. Międzymiastowy segment zasilają głównie kontrakty na zakupy autobusów do przewozów pracowniczych oraz kolejne zamówienia ze strony regionalnych przewoźników, którzy pod presją ekspresowych połączeń międzymiastowych zaczynają także inwestować w coraz nowocześniejszy tabor. Nabiera wagi możliwość przewozu osób niepełnosprawnych. Jak na razie wdrożony w sierpniu br. Fundusz Rozwoju Przewozów Autobusowych nie spowodowało żadnej zmiany „in plus” na rynku nowych pojazdów. Brak wymagań co do wieku pojazdów, czy normy emisji spalin oraz krótki czas kontraktowania przewozów powoduje, że głównym beneficjentem tego rządowego programu będą firmy zajmujące się sprzedażą używanych autobusów, które doraźnie uzupełnią tabor operatorów wybranych przez powiaty czy gminy. Mamy nadzieję, że zbliżający się moment wejścia ustawy o publicznym transporcie zbiorowym spowoduje (w 2020 r.), że ta kategoria odrodzi się i będzie notowała poziom sprzedaży przynajmniej porównywalny z autobusami turystycznymi. Bez systemowych rozwiązań nie ma tutaj szans na zwiększoną sprzedaż.

Międzymiastowym liderem jest marka Iveco (17) z blisko 46% udziałem tej części rynku, która rejestruje tutaj typowo międzymiastowe modele, kupowane przez takie firmy jak PKS Złocieniec, czy PKS Gorzów Wlkp., które są wykorzystywane w komunikacji regionalnej. Na drugim miejscu jest Mercedes-Benz, który sprzedaje w tym segmencie typowo turystyczne pojazdy, wykorzystywane w komunikacji między polskimi miastami.

INFORMACJA PRASOWA

Warszawa, 19 grudnia 2019

Pierwsze rejestracje NOWYCH autobusów w Polsce styczeń - listopad 2019 rok

Pozycja	Marka	1 - 11.2019		1 - 11.2018		Zmiana % r/r
		Ogółem	Udział %	Ogółem	Udział %	
1	MERCEDES-BENZ*	1027	44,1%	1062	42,1%	-3,3%
2	SOLARIS	411	17,6%	386	15,3%	6,5%
3	MAN	321	13,8%	237	9,4%	35,4%
4	IVECO	163	7,0%	133	5,3%	22,6%
5	AUTOSAN	60	2,6%	92	3,7%	-34,8%
6	VDL BOVA	49	2,1%	55	2,2%	-10,9%
	inni	300	12,9%	555	22,0%	-45,9%
	OGÓLEM**	2331	100%	2520	100%	-7,5%

*/ w tym zabudowane podwozia marki MB, rejestrowane również pod inną marką

**/zasadniczo nie uwzględnia pojazdów własnej marki zarejestrowanych przez jej producent

Źródło: PZPM i JMK - analizy na podstawie Centralnej Ewidencji Pojazdów (MC)

Lista rankingowa marek

Po 11. miesiącach 2019 r. zdecydowanym liderem autobusowego rynku w Polsce została marka Mercedes-Benz (1027), która po ostatnim miesiącu nadal ma spadek sprzedaży przy minimalnym wzroście udziału (-35 szt. / -3,3% r/r; udział +1,9 pkt proc.). Zdecydowanie najlepsza sytuacja dla niemieckiego producenta panuje w kategorii MINI (poniżej 8 ton DMC), gdzie zarejestrowano aż 780 pojazdów z trójramienną gwiazdą i to ten segment pozwolił marce uzyskać 44% udział w całym rynku.

Na drugim miejscu jest Solaris, który od początku 2019 roku rejestruje wyłącznie autobusy miejskie i to wyłącznie powyżej 8 t DMC. Producent z Bolechowa ma na swoim koncie 411 takich pojazdów, czyli o 25 szt. więcej niż przed rokiem (+6,5%). Zapewniło to marce 17,6% udział (+2,3 pkt proc.) Dodajmy, że Solaris w klasyfikacji powyżej 8 ton DMC zajmuje pierwszą lokatę z udziałem na poziomie 30,3% - przed marką MAN (304 szt. z 22,4% udziałem) oraz Mercedes-Benz (247 szt. i 18,2% udziałem).

Trzecią pozycję w ogólnym rankingu zajmuje MAN, który zawdzięcza ją przede wszystkim realizacji kontraktów na autobusy miejskie dla Warszawy, Gdyni, Nowego Sącza i Częstochowy. Dokładając do tego dobrą sprzedaż minibusów (17) MAN zamknął okres styczeń-listopad br. świetnym wynikiem 321 rejestracji (+84 szt. / +35,4%) i udziałem 13,8% (+4,4 pkt proc.).

Czwarte miejsce na autobusowym rynku ma Iveco, które realizując m.in. kontrakt dla ZG PKS Rzeszów cały czas wysoko plasuje się w sprzedażowych rankingach. W mocno obstawionym segmencie miejskim Iveco ma piąte miejsce (za Solarisem, MAN, Mercedesem i Autosanem), co jest bardzo dobrym rezultatem w historii obecności tej marki na polskim rynku. Iveco jest też drugie w kategorii MINI (103). Łącznie marka ma na swoim koncie 163 rejestracje i osiągnęła 7% udziału w całym rynku, które wypracowała w najbardziej dynamicznym stylu wśród wszystkich marek na podium (+30 szt. / +222,6% r/r / udział +1,7 pkt proc.).

Polska produkcja

Na koniec warto zauważyć, że w tym roku rośnie udział autobusów, które powstały w krajowych fabrykach i zostały w Polsce zarejestrowane. Głównie było to możliwe dzięki wzmożonej sprzedaży pojazdów miejskich, których najwięcej jest produkowanych w naszym kraju. Aktualny poziom autobusów wyprodukowanych i sprzedanych w naszym kraju wynosi 801 szt., co daje udział 34,4% - wobec 29% przed rokiem. Ten dobry

INFORMACJA PRASOWA

Warszawa, 19 grudnia 2019

dla polskiego przemysłu prognostyk, który przede wszystkim zawdzięczamy rejestracjom autobusów miejskich - produkowanych głównie w naszym kraju. Dla porównania - w całym 2018 r. liczba wytworzonych w kraju i tu zarejestrowanych autobusów wyniosła 872 szt., co przełożyło się na 32,2% udział we wszystkich rejestracjach. W 2017 r. były to 602 egzemplarze i 26,2%. Liczymy, że do końca roku - wraz z kolejną falą miejskich rejestracji - ten wskaźnik pójdzie w górę.

Pamiętajmy też, że w kategorii MINI prężnie działają polskie firmy zabudowujące, takie jak: Mercus, Auto-Cuby, Bus-Center, Warmiaki, CMS Auto, Bus Factory, Polster, MMI, Carpol i Eurobus, Bus Perfect, PC Invest, Automet, SprintCar czy Acbus i in.. Po ich dodaniu, wskaźnik krajowego pochodzenia rejestrowanych autobusów wynosi ok. 67%. To oznacza, że na każde 10 sprzedawanych w Polsce autobusów blisko 7 jest też produkowanych lub zabudowywanych w naszym kraju. Porównując to z rynkiem pojazdów osobowych czy ciężarowych to świetny wynik i mamy nadzieję, że w 2019 roku go powtórzymy.

Polski Związek Przemysłu Motoryzacyjnego jest największą polską organizacją pracodawców branży motoryzacyjnej, zrzeszającą oficjalnych producentów i przedstawicieli producentów pojazdów samochodowych, autobusów, ciężarówek, samochodów osobowych i dostawczych a także motocykli, motorowerów oraz producentów nadwozi w Polsce.

Jako członek Europejskiego Stowarzyszenia Producentów Pojazdów ACEA oraz Europejskiego Stowarzyszenia Producentów Motocykli ACEM, PZPM reprezentuje interesy firm członkowskich w organach Unii Europejskiej.

■ 3M Poland ■ 4 CV MOBILE ■ AC S.A. ■ AGT Europe Automotive Import ■ Almot ■ British Automotive Polska ■ BMW ■ Carpol ■ DAF Trucks Polska ■ EKOCEL ■ Eurotrailer ■ Fiat Auto Poland ■ Ford Polska ■ Ford Trucks Polska ■ Opel Poland ■ Gruau Polska ■ Harley Davidson C&EE ■ Honda Motor Europe ■ Hyundai Motor Poland ■ Isuzu Automotive Polska ■ Isuzu Trucks Polska ■ Iveco Poland ■ KFB Acoustics ■ KIA Motors Polska ■ KTM C&EE ■ MAN Trucks ■ MAN Trucks&Bus Polska ■ Mazda Motor Logistics Europe ■ Mercedes-Benz Polska ■ Mercedes-Benz Trucks ■ MMC Car Poland ■ Moto Wektor ■ Motorland ■ MRauto ■ Nexteer Automotive ■ Nissan SC&EE ■ Polonia Cup ■ Probike ■ Renault Polska ■ Renault Trucks Polska ■ Scania Polska ■ Scooter ■ Ssangyong Motors Polska ■ Subaru Import Polska ■ Suzuki Motor Poland ■ Terberg Matec Polska ■ Toyota Motor Poland ■ Toyota Motor Manufacturing Poland ■ The European Van Company ■ Valeo Autosystemy ■ V-Cruiser ■ Volkswagen Group Polska ■ Volkswagen Poznań ■ Volvo Car Poland ■ Volvo Polska ■ Wielton ■ Yamaha Motor Polska ■ ZIPP ■